

LAUSUNTO EHDOTUKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI ARPAJAINSLAIN MUUTTAMISEKSI

Sisäministeriölle

Viite: SMDno-2018-1061

Vesaisten Keskusliitto ry kiittää valmistelijoita esitysluonnoksesta. Vesaisten Keskusliitto pitää esitystä muilta osin hyvänä ja edistettävänä, mutta näkee esityksen 14 c §:n merkittävänä ongelmallisena ja toivoo sen perusteellista ja kiireetöntä uudelleentarkastelua.

Esitysluonnoksen valmisteluprosessista

Arpajaislain muutosprosessi ei ole edennyt hyvän lainvalmistelun periaatteiden mukaisesti. Valmistelussa ei ole lainkaan huomioitu avoimuutta, osallistavuutta, asiantuntijoiden riittävää kuulemistä ja huolellista kokonaiskuvan muodostamista. Perusteettomasta kiireellisyydestä kertoo jo hankkeen aikataulu ja lausuntokierroksen sijoittuminen yleiselle lomakaudelle: hanke käynnistettiin 22.5., esitysluonnos lähetettiin lausunnoille 21.6. ja lausuntokierros päättyi 10.8. Näillä reunaehdoilla riittävä asiaan perehtyminen ja esimerkiksi kansalaisjärjestöjen keskeisiin toimintaperiaatteisiin kuuluva jäsenistön kuuleminen ja osallistaminen on tehty käytännössä mahdottomaksi. Tämä on erityisen kohtuutonta, kun esitys sisältää niin merkittäviä uhkia kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten heikentämisestä.

Lisäksi lausuntopyynnön lähettäminen täysin satunnaiselta ja perustelemattomalta vaikuttavalle organisaatiojoukolle on vaikeuttanut esitettyjen muutosten vaikutuspiiriin kuuluvien toimijoiden mahdollisuuksia reagoida esitykseen määräajan puitteissa. Esitysluonnos olisi tullut toimittaa niille toimijoille, joiden asemaan ja rahoitukseen ehdotetuilla muutoksilla voi olla merkitystä.

Esitysluonnoksen sisällöstä

Lain muuttamisen tavoite rahapelaamisesta aiheutuvien taloudellisten, sosiaalisten ja terveydellisten haittojen ehkäisemisestä ja vähentämisen tehostamisesta on tärkeä ja kannatettava. Tavoitetta ei kuitenkaan voida saavuttaa ilman kattavaa ymmärrystä pelihaitoista ja niiden estämisen keinojen vaikutuksista, mikä tekee esitysluonnoksesta hätiköidyn ja harkitsemattoman. Kuten esitysluonnoksessa todetaan, rahapelihaittojen jakautumisesta eri väestöryhmien kesken ja niiden kustannuksista yhteiskunnalle on hyvin vähän tietoa. Rahapelaamisen kokonaisuuteen liittyvä ja Alkoholitutkimussäätiön rahoittama hyöty- ja haitta-analyysitutkimus Suomessa on käynnistynyt, mutta tulokset puuttuvat vielä. Johdonmukaista ja vastuullista lainvalmistelua olisi, että ensin kartoitetaan perusteellisesti ongelmat ja niiden vaikutukset, vasta sitten luodaan ratkaisut näiden ongelmien

purkamiseksi. Nyt annetussa esitysluonnoksessa ehdotetaan siirtymistä suoraan järeisiin puuttumisen keinoihin, vaikkei vielä ole tietoa kevyempienkään keinojen vaikutuksesta. Tähän kytkeytyy myös esitysluonnokseen kirjatun, tunnistautumiseen liittyvän valtioneuvoston asetuksen jättäminen valmistelematta lakiesityksen kanssa rinnan.

Yksittäisiä huomioita esitysluonnoksesta ja sen vaikutuksista

Esityksessä mitätöidään sen läpimenosta aiheutuvat haittavaikutukset. Esitysluonnoksessa todetaan, että sillä “voi olla jossain määrin vaikutuksia myös yleishyödyllisten yhteisöjen ja kolmannen sektorin toimintaan niille myönnettävien avustusten määrän vähentyessä”. Kirjaus on käsittämättömän väheksyvä ja ylimielinen, kun otetaan huomioon sekä nykyinen suomalaisen kansalaistoiminnan vakiintunut rahoitusmalli, jossa merkittävä osa kansalaisjärjestöjen toiminnasta rahoitetaan veikkausvoittovaroin, että kolmannen sektorin Suomessa perinteisesti vahva rooli ja yhteiskunnallinen merkitys. Järjestöjen tuottama palvelu-, harrastus-, vapaaehtoistyö- ja edunvalvontatoiminta on useissa tutkimuksissa todettu panos-tuotos-suhteeltaan merkittäväksi ja vaikuttavaksi sekä yhteiskunnan että yksilön kannalta. Tästä toiminnasta leikkaamisella olisi erittäin merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Lisäksi esitysluonnoksessa todetaan, että esitetyllä muutoksella “olisi siten alentavaa vaikutusta sellaisten yksittäisten sijoituspaikkojen liikevaihtoon, joihin sijoitetun raha-automaatin pelaaminen vähenisi”. Tosiasiassa automaattien pelituoton laskeminen johtaisi mitä todennäköisimmin etenkin haja-asutusalueilla pelipisteinä toimivien kioskien ja sitä myötä esimerkiksi asiamiespostin kaltaisten palvelujen lakkauttamiseen. Esitetyllä muutoksella on siis merkittävä vaikutus palvelujen valtakunnalliseen saavutettavuuteen.

Nuorisotyöstä leikkaaminen on leikkaamista yhteiskunnan tulevasta hyvinvoinnista. On myös huomionarvoista, että mikäli nyt esitetty uudistus olisi toteutettu ennen Veikkauksen, Raha-automaattiyhdistyksen ja Fintoton vuonna 2017 toteutettua fuusiota nykyiseksi Veikkaukseksi, olisi muutos koskenut ainoastaan Raha-automaattiyhdistyksen peliautomaatteja ja vaikuttanut siten ainoastaan sosiaali- ja terveysalan järjestöjen rahoitukseen. Nyt esitetty pelituottojen todennäköinen väheneminen asettaa jo muutenkin pienimpiin rahoituksensaajiin kuuluvan nuorisotalan heikoimpaan asemaan. Hyvinkin pienillä avustuksilla toimintaansa pyörittäville nuorisoyhdistyksille leikkaukset saattavat tarkoittaa koko toiminnan lakkauttamista. Samoin kuntien nuorisotyön valtionosuudet ovat jo nyt erittäin vähäisiä kunnan muihin sektoreihin verrattuna, eivätkä kestä enää leikkauksia.

Esitys on ristiriidassa Sipilän hallituksen politiikan kanssa. Sipilän hallitus on johdonmukaisesti korostanut edistävänsä muun muassa norminpurkua, joidenkin säänneltyjen toimintojen vapauttamista sekä yrittäjämyyntöisyyttä. Nyt esitetyt muutokset eivät palvele näitä tavoitteita - päinvastoin. Lisäksi on huomionarvoista, että esimerkiksi alkoholilainsäädännön uudistamisessa edettiin täysin päinvastaiseen suuntaan kuin nyt tehdyssä esityksessä, vaikka alkoholinkäytöstä aiheutuvat terveydelliset ja sosiaaliset haitat ovat yhteiskunnallisesti merkittävästi suurempia ja yleisempiä kuin pelihaitat.

Vesaisten Keskusliiton ehdottamat muutokset esitysluonnokseen

Ensisijaisesti Vesaisten Keskusliitto ehdottaa, että esitysluonnos palautetaan valmisteluun 14 c §:n osalta. Samalla tulisi valmistella myös tunnistautumista koskeva valtioneuvoston asetusero, joka annettaisiin eduskunnalle lakiesityksen yhteydessä. Toisin kuin tähänastisessa valmistelussa, on jatkossa noudatettava hyvän lainvalmistelun periaatteita. Esimerkiksi tuoreessa rahankeräyslain uudistamishankkeessa avointa ja osallistavaa valmistelua toteutettiin kiitettävästi.

Toissijaisesti Vesaisten Keskusliitto ehdottaa, että mikäli esitysluonnosta ei palauteta valmisteluun 14 c §:n osalta, lakia sovellettaisiin 14 c §:n osalta vasta 1.1.2023 lukien. Pidempi siirtymäaika olisi paitsi talouspoliittisen ministerivaliokunnan päätöksen mukainen, myös kaikille osapuolille kohtuullinen ja mahdollistaisi hallitun valmistautumisen muutokseen sekä Veikkauksen että edunsaajien osalta.

Lisäksi Vesaisten Keskusliitto esittää, että osana arpajaislain uudistusta käynnistettäisiin laaja pohdinta- ja ratkaisutyö kansalaisjärjestöjen rahoitusmallista tulevaisuudessa. Nyt tehty esitys on jälleen yksi esimerkki siitä, ettei kansalaisjärjestöjen tarvitsemista taloudellisista toimintaedellytyksistä ja niiden lähteistä olla käyty keskustelua eikä niitä koskevaa lainsäädäntöä olla valmisteltu hallinnonalat ja sektorirajat ylittävänä kokonaisuutena.

Helsingissä 10.8.2018

Eero Vainio
Varapuheenjohtaja
Vesaisten Keskusliitto ry

Tuija Westerholm
Liittosihteeri
Vesaisten Keskusliitto ry